

ANNA AGUILAR-AMAT

Poesies i policies
Poesia, poder i respecte

ANNA AGUILAR-AMAT I CASTILLO

(Barcelona, 1962). Professora a la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la UAB. Ha publicat nombrosos assaigs en relació amb la seva activitat acadèmica i les relacions interculturals. Com a poeta ha estat guardonada amb el premi Carles Riba de poesia l'any 2000 amb el llibre *Trànsit entre dos vols*, l'Englantina d'Or dels Jocs Florals de Barcelona (any 2000) pel seu llibre *Petrolier*, i el premi Màrius Torres 2001 per l'obra *Música i escorbut*. És cofundadora de l'associació QUARK-poesia, que és l'Aula de Poesia de la Universitat Autònoma

I. PODER I TALENT

Com diu Richard Sennett al seu llibre *El respeto. Sobre la dignidad del hombre en un mundo desigual*, ed. Anagrama, B. 2003, la persona molt intel·ligent que malbarata el seu talent no rep tant respecte de la societat com aquella potser menys dotada però que treballa al límit de la seva capacitat.

Hi ha una mena de poder que es desprèn, doncs, del talent individual o social (que inicialment suposa una desigualtat) i del respecte que aquest talent inspira. El respecte que produeix en la societat el gaudi d'un talent es reforça en l'agrupació diguem-ne gremial. Això passa també en poesia, tot i que aquest és un gènere fet de subjectivitats. Al mateix temps l'absència de talent, i no diguem la malaltia, la pobresa o altres situacions que generen demandes, provoquen una manca de respecte, ja que la societat exigeix de les persones que siguin autosuficients. La manca de respecte només es pot veure compensada per la compassió. L'amor seria una mena de compassió que esdevindria respecte.

Coromines ens diu que «poder» ve del llatí *potere*, i de la contracció *posse* de *potis esse*, «ésser capaç». *Posse* és alhora l'ètim de mots com «possible» o «potencial».

Quan aquest potencial facultatiu es manifesta superior al d'altri, el poder pot significar força, domini o influència. Així diem «en Raimon sempre em pot quan juguem a l'awuele» (joc africà d'estratègia i càlcul matemàtic).

2. PODER I POLÍTICA

Em sembla que avui m'han convidat aquí per parlar d'aquest concepte de «poder» que té a veure amb el domini i el govern. Del llatí *domine*, amo de la casa (domus), senyor, la dominació és una relació en la qual uns acaten la voluntat d'uns altres. Sovint la dominació s'ha basat en la idea expressada per Hobbes que el ésser humà ha de protegir-se dels seus congèneres. Sota aquest punt de vista la dominació és justificada per aquesta necessitat de protecció i treballa en favor de la supervivència humana, per la qual cosa satisfà igualment dirigents i súbdits.

Si deixem de banda la idea de l'home com a llop envers l'home, la dominació pot prendre formes diverses basades en el racionalisme i la identificació dels interessos privats amb els generals (Hegel), de manera que l'objectiu del poder deixa de ser la protecció i passa a ser la Llibertat, tot i que la Llibertat se supedita a la moral i s'identifiqui amb la idea d'Estat, com ha passat en els règims socialistes.

Aquestes dues concepcions del poder (la de Hobbes i la de Hegel, les quals han produït, en democràcia, l'alternança de partits actual, si fa no fa) són ambdues enemigues del talent. La concepció hobbiana crea, a través de la designació d'una elit, grups tancats que tenen com a tema principal les errades o encerts que cadascú creu haver comès en la línia d'obtenció de poder la qual desitgen que sigui una línia contínua, imparabile. En aquests grups tancats un altre tema important és el dels avançaments que han protagonitzat membres d'altres grups, i els arguments possibles que els fan il·legítims.

Els hegelians, per altra banda, revoquen tot individualisme, de manera que no és permès que cap component destaqui fora del permís del grup majoritari. Per construir l'opinió favorable del grup majoritari hi ha forces que treballen construint sistemes de poder, diguem-ne, al mercat negre.

3. POESIA I POLICIA

La meua visió sobre la relació de la poesia amb el poder és, en gran mesura, llibertària. La poesia és l'anvers del llenguatge consensuat, de l'expressió que cerca la comunicació homogènia. La policia del llenguatge és composta, com diu Màrius Serra, del diccionari i de la gramàtica. Tanmateix, aquestes eines prospectives poden ampliar-se fins a nivells semàntics, conceptuals i fins i tot estilístics. I també polítics.

La poesia es mou en el terreny no acotat per la policia. No podem buscar el significat de «groc» al diccionari i trobar el sentit que hi ha donat el poeta en «groc malabarista». El significat de «groc malabarista» és subjectiu, probablement únic, i en la facultat de ser compartit, tot i ser subjectiu, rau el talent del poeta.

Parlar el mateix idioma ens permet comunicar-nos, és clar, però tot i parlant el mateix idioma és possible parlar de maneres diferents, i això allibera l'individu de la pressió dels límits que el llenguatge convencional estableix. Els mots són bitllets de banc: funcionen bé si tothom accepta la ficció que són representants de les idees. Però el món de les idees és sovint més inabastable que el món de les paraules, i pot arribar a ser molt perniciosos que el parlant identifiqui els mots i les frases permeses amb allò *pensable*. Identificar llengua i pensament és quelcom equiparable al fet d'identificar la realitat dels esdeveniments amb els noticiaris de la televisió: esdevenen un mitjà altament procliu de manipulació.

Per això, perquè el poder està interessat en la manipulació, els polítics i la policia tenen por de les veus poètiques: reconeixen en elles la capacitat de desestabilitzar el seu discurs. L'autèntic poder,

el poder basat en el talent, no hauria de témer la desestabilització del seu discurs ni la pèrdua del poder, en tant que no concep el poder com una possessió seva sinó com un reconeixement atribuït pels altres. Però si els altres ens han atorgat poder, els altres tenen la capacitat de deslliurar-nos-en i negar el nostre talent. Pot passar que, per por i deliri, el poder negui l'habilitat de l'altre, i també que sotmeti els més hàbils per tal de fer-los fer allò que serveix per afermar-s'hi encara més. És quan diem que el poder s'ha corromput. Per tal de romandre en el poder, aquest s'instaura com a «seleccionador» artístic, esdevé poder literari i santifica aquells que considera políticament correctes, és a dir, corroboratius del seu talent.

4. PODER LITERARI I ANTIDESPOTISME EDITORIAL

Al costat del poder literari trobem el despotisme del mercat editorial. La poesia no és rendible, cosa que la fa excepcionalment lliure. El poeta en cap moment no pot pensar en termes de mercat. Allò que expressa és fruit del seu subjectivisme més profund. No té perquè fer llibres que agradin, perquè tampoc no els comprarà gairebé ningú. El que sí pot fer és poemes que agradi escoltar-los: sempre trobarà una festa poètica aquí o allà on tindrà ocasió de recitar els seus versos si els amfitrions són generosos. Llavors la poesia es converteix en espectacle, en *acció*, en comunicació de l'aquí i l'ara, tal com faria un concert de jazz.

Ara mateix escoltar gent que recita lliurement i pot comunicar continguts subjectius amb la veu, el cos, etc. és una activitat que emociona molts. Per això els bars on hi ha recitació són cada vegada més. Arreu apareixen nous «corrals» que a la manera dels que van enlairar el teatre del barroc espanyol, suposen un espai ben popular i gaudit. I així, un cop més, la poesia escapa, a través de l'oralitat, del poder literari, policial i polític.

Quant a la seva temàtica, la poesia ha deixat de parlar només de l'exquisitesa, de l'aspecte bell i emotiu de les coses, i d'estar sotmesa a la disciplina del vers. Ha transcendit el conservadorisme de la classe burgesa. Caldria definir novament la poesia com un gènere no acotat per enlloc. Avui dir poesia és dir imaginació, i s'aplica a tots els mitjans. Del grec *poieo*, creació, tot acte d'expressió creativa és un acte poètic. L'essencial aglutinador és el fet de descobrir relacions subtils entre les coses, ja sigui a partir de la imaginació o del mateix llenguatge.

Tothom és poeta, ser poeta és una cosa comuna i habitual, inherent a la natura humana, i és normal que alguns poetes agafin formes contradictòries o fetitxitzades o reprimides. Ara bé, en una societat capitalista i globalitzadora, crec que calen poetes dels que aprenen a dir que no, com diu Montserrat Abelló, i que després de dir-ho inventin una altra cosa. Quan el poeta és revolucionari, construeix una antiidentitat, defensa l'antipoder, però, sobretot, fuig del discurs victimista. El discurs victimista no ha servit mai als treballadors ni a les dones ni als esclaus sinó que a corroborat i reforçat l'estat de les coses.

El poeta escriu la seva obra en les estones que té lliures, i això la fa lliure, tot i que sovint també la fa trista: mostra la seva limitació. Assolir els límits amb humor és potser el seu repte actual.

Com deia Enric Casasses quan li van preguntar per la independència de Catalunya «els catalans ja som independents, el que passa és que a Espanya encara no se n'han adonat». La poesia és la llibertat, el poder és l'esclavitud, el què passa és que alguns encara no se n'han adonat.

